

ગુનાહ-સ્થળનું વ્યવસ્થાપન

S. K. Choudhary

ગુનાહની જગ્યા:

❖ ગુનાહનો બનાવ જે સ્થળે બન્યો હોય તે સ્થળને ગુનાહની જગ્યા કહેવામાં આવે છે.

ગુનાહનું સ્થળ:

જ્યારે ઘટનાસ્થળના દ્રશ્યની કાર્યાવાહી યોગ્ય રીતે થાય, તો જ ગુનાહની તપાસની ઇન્કવાયરી સાનુકુળ બની શકે.

- તે માર્ગદર્શન માટેનો ખજાનો છે.
- ગુનો, આરોપી અને પીડિત વ્યક્તિ વચ્ચેની સાંકળ બની શકે છે.
- ઘટનાના માળખાનું મૂલ્યાંકન કરે છે.
- નિર્દોષ વ્યક્તિઓને છોડી દેવામાં સહાય રૂપ બને છે.

ગુનાહ-સ્થળનું વ્યવસ્થાપન :

ગુનાહસ્થળ વ્યવસ્થાપન દ્વારા નીચે જણાવ્યા પ્રમાણેના પ્રશ્નો ઉકેલાઈ શકે છે :

- આરોપી અને પીડિત તે જગ્યાએ કેવી રીતે ભેગા થયા હશે?
- ત્યાં પહોંચવા માટેના અને બહાર આવવાના માર્ગનો નકશો.
- કેટલા આરોપી અને પીડિતો આ ગુનાહમાં સામેલ છે?
- ગુનાની રીત(પ્રક્રિયા)
- કયા પ્રકારની સાબિતી મળી શકી છે?
- ગુનાહનું સ્થળ સાચેસાચું છે?
- ગુનાહ કયા સમયે બન્યો હતો?
- આરોપી અને પીડિત ની ઓળખ.

ગુનાહ-સ્થળ ઉપરથી એકત્રિત કરાયેલી માહિતી :

- કયા પ્રકારનો ગુનાહ બન્યો છે?
- ગુનાહ કઈ જગ્યાએ બન્યો?

- ગુન્હો કોણે કર્યો?
- ગુન્હો ક્યારે કરવામાં આવ્યો?
- ગુન્હો શા માટે કરવામાં આવ્યો?
- ગુન્હો કઈ રીતે કરવામાં આવ્યો?
- પીડિત(ભોગ બનનાર) કોણ છે?

ગુનાહ-સ્થળની પ્રક્રિયાનો ક્રમ :

- ગુનાહસ્થળની ઓળખ નક્કી થવી જોઈએ.
- સ્થળને પ્રતિબંધિત કરી દેવું જોઈએ.
- પ્રવેશ અને ગમનને અટકાવી દેવાં જોઈએ.
- ફક્ત અધિકૃત વ્યક્તિઓને જ પ્રવેશ આપવો જોઈએ.
- Maintaining log book of entry and exit.
- Recording the crime scene - Notes, Sketching (ગુનાહ સ્થળનું ચિત્રાંકન (સ્કેચ)) and Photography/ Videography
- Initially Long Range and Mid range photography
- Crime scene search
- પુરાવાને શોધીને તેની ઉપર માર્કીંગ કરવું
- પુરાવા મળ્યા બાદ તેના ફોટા લેવા close up photography (અલગ અલગ પ્રકારનાં લાઇટ ફ્લેશવાનાં સાધનો).
- Performing spot test, if any on the crime scene.
- પુરાવાઓ એકત્રિત કરવા
- Crime scene Re-search.
- એકત્રિત કરેલા નમૂના ભેગા કરવાથી માંડીને તપાસ અર્થે લેબોરેટરી માં જમા કરાવવા સુધીની કાર્યાવાહીની શૃંખલા નક્કી થવી જોઈએ.

ગુનાહસ્થળની નોંધપોથી (Crime Scene Notes)

- ટૂંકાણમાં
- વંચાય તેવા અક્ષરોમાં
- સ્પષ્ટપણે લખવું

- હેતુ(લક્ષ્ય)-કોઇ પ્રકારના સિદ્ધાંતો,ચિલપ્રાયો કે ધારણાઓ રજૂ કરી શકાય નહીં
- નોંધપોથીની કાયદાકીય તપાસ થઇ શકે છે.
- ન્યાય-પ્રક્રિયા માટે કાયદાની રૂએ
- બનાવવી પડે અને પૂર્ણ થયા બાદ સોંપી દેવી પડે.

તપાસ:

સંબંધિત પુરાવાઓ કે સાબિતીઓને યોગ્ય રીતે અદાલતમાં રજૂ કરવામાં આવે છે. જ્યાં કાયદેસરની કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે. આ એક તર્કપૂર્ણ, ચોક્કસ હેતુ માટેની અને કાયદાકીય તપાસ છે, જેનાથી નીચે જણાવેલ પ્રશ્નોના ઉત્તર મળી શકે તેમ છે :

- કાયદાના બંધારણનો કોઇ ભંગ થયો છે?
- ગુન્હો ક્યારે બન્યો?
- ગુનાની યોજના અમલ અને પરિણામ અંગે કયા વ્યક્તિની સંડોવણી છે?
- ગુનાને નજરે બનતો જોનાર(સાક્ષી) ગુનાના સ્થળે હાજર છે?
- ગુનાકીય કૃત્યની કોઇ સાબિતી છે?
- તે કૃત્ય કયા પ્રકારે કરવામાં આવ્યું હતું?
- અપરાધનું કે નિર્દોષતાનું કોઇ ચિત્ર મોજુદ છે ખરું, જેનાથી આ કેસનો ઉકેલ લાવવામાં સહાય થઇ શકે?

૧૯મી સદી પહેલાં ગુનાકીય તપાસ અધિકારીઓ દ્વારા વિવિધ વ્યક્તિઓ સાથે વાતચીત ઉપર આધારિત હતી. પરંતુ આજના સમયમાં વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીની મદદ દ્વારા ફોરેન્સિક વિજ્ઞાન ન્યાયપ્રક્રિયામાં મોટો ભાગ ભજવે છે. તેથી તે અનિવાર્ય(ફરજીયાત) બની ગયું છે.

ક્રિમીનાલીસ્ટીક્સ(ફોરેન્સિક સાયન્સ) :

અર્થાત અપરાધો સંબંધિત/ન્યાય-સહાયક લેબોરેટરી દ્વારા સેવા પૂરી પાડવામાં આવે છે. :

- ભૌતિક વિજ્ઞાન એકમ
- રાસાયણિક વિજ્ઞાન એકમ
- જૈવિક વિજ્ઞાન એકમ
- દસ્તાવેજ ચકાસણી એકમ
- ફીબર પ્રિન્ટનો એકમ
- વિષવિદ્યા વિજ્ઞાન એકમ
- ન્યાય સહાયક મનોવિજ્ઞાન એકમ
- કોમ્પ્યુટરને લગતું ફોરેન્સિક એકમ
- પુરાવા એકત્રિત કરવાનો એકમ

પુરાવા એકત્રીકરણ એકમ :

- આ એકમ તપાસ અધિકારીને કેસ ઉકેલવામાં મદદ કરે છે.
- મૂળભૂત રીતે આ એકમ એવા અધિકારીઓનું બનેલું છે જેઓ ગુનાસ્થળને સાચવે છે, ભૌતિક પુરાવા એકઠા કરે છે, ગુનાની ઘટનાનું નાટકીય પુનરાવર્તન કરે છે, મળેલ પુરાવા ઉપરથી માહિતી એકઠી કરે છે તેમજ આ માહિતીને વૈજ્ઞાનિક પથક્કરણ માટે લેબોરેટરીમાં મોકલી આપે છે.

શારીરિક /ભૌતિક પુરાવા :

- ગુનાહિત તપાસ અને અદાલતી કાર્યાવહી અંગે શારીરિક /ભૌતિક પુરાવા વિશ્વસનીય ગણવામાં આવે છે. એવો કોઈ પદાર્થ, જે ગુનો,ગુનેગાર અને પીડિત વચ્ચેની કડીને જોડે છે.
- આવા પુરાવાઓ :
 - I. ગુના સ્થળ
 - II. ગુનો
 - III. પીડિત વ્યક્તિની પાસેથી મળી આવે છે.
- આવા પુરાવાઓ બધા જ પ્રકારના ગુનાઓમાં મળી શકે છે, સિવાય કે બનાવટી દસ્તાવેજ(ફોર્જરી)ના ગુના,જ્યાં ગુનાસ્થળની ઉપયોગિતા નજીવા પ્રમાણમાં હોય છે. આમ, ગુનાકીય તપાસ માટે ગુનાસ્થળનું વ્યવસ્થાપન એક અત્યંત ઉપયોગી માપદંડ છે.

ભૌતિક અથવા શારીરિક પુરાવાઓ:

અર્થાત એવો કોઈ પદાર્થ /વસ્તુ, જે વૈજ્ઞાનિક પરીક્ષણ દ્વારા સાબિત કરી શકે તે ગુનો વાસ્તવમાં બનેલ છે, તે ક્યારે અને કેવી રીતે બન્યો હતો, તેમજ આવો પદાર્થ ગુનો, ગુનેગાર અને પીડિત આ ત્રણેને સાંકળતી કડી બની શકે.

પુરાવાના ગુણધર્મો/લક્ષણો:

- વર્ગીકરણનાં લક્ષણો (Class Characteristics)- એવા ગુણધર્મો જેને લીધે તેને એક ચોક્કસ વર્ગમાં મૂકી શકાય.
- વિશિષ્ટ લક્ષણો (Individual Characteristics)- એવો ગુણધર્મો જેને કારણે એક સરખા લાગતા પદાર્થોને જુદા પાડી શકાય.